

ՓՈԽԱԿԵՐՊՎՈՂ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՏԵՍԱԿԱՆ ԵՎ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

ԱՌԱՋԱԲԱՆ

Խաչատուր Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանը 2012 թվականի ապրիլի 16-17-ին կազմակերպել էր գիտական համաժողով՝ նվիրված փոխակերպվող հասարակության տեսական և գործնական հիմնախնդիրների փիլիսոփայական և հոգեբանական տեսանկյունների քննարկմանը: Հայաստանի և արտասահմանյան որոշ երկրների գիտնականների շրջանում այս թեմայի ընտրությունը մեծ հետաքրքրություն առաջ բերեց: Կազմակերպչական խնդիրների լուծման առաքելությունը ստանձնեց Համալսարանի ռեկտոր, պրոֆեսոր Ռուբեն Միրզախանյանը, ում առաջարկով համաժողովի կազմակերպիչներ դարձան նաև Փիլիսոփայության միջազգային ակադեմիան և Հայոց փիլիսոփայական ակադեմիան, ինչպես նաև՝ Համալսարանում վերջերս ստեղծված Մետափիլիսոփայության, փոխակերպական տրամաբանության և փաստարկման տեսության միջազգային գիտահետազոտական ինստիտուտը (նախագահ՝ ակադեմիկոս Գեորգ Բրուսյան):

ՀՊՄՀ ռեկտոր՝ Ռուբեն Միրզախանյան

Ժողովին մասնակցած գիտնականների շարքում էին միջազգային լայն ճանաչում ունեցող Եվանգելոս Մոութսոպոուլոսը (Աթենքի (Հունաստան) համալսարանի պատվավոր ռեկտոր, Փիլիսոփայության միջազգային ակադեմիայի համանախագահ), Հանս Կոխլերը (Ինսբրուքի (Ավստրիա) համալսարանի փիլիսոփայության բաժանմունքի ղեկավար, Փիլիսոփայության միջազգային ակադեմիայի համանախագահ), Պիտեր Կեմպը (Կոպենհագենի (Դանիա) Աարհուսի համալսարանին կից կրթության դպրոցի էթիկայի և իրավունքի կենտրոնի տնօրեն, Փիլիսոփայական ընկերությունների միջազգային ֆեդերացիայի նախագահ, Փիլիսոփայության միջազգային ակադեմիայի ակադեմիկոս), Աննա Բազակը (Բուխարեստի (Ռումինիա) պոլիտեխնիկական համալսարանի պրոֆեսոր), Յուհա Ռայկան (Տուրկուի (Ֆինլանդիա) համալսարանի պրոֆեսոր), Վլադիմիր Բերկովը (Մինսկի (Բելոռուսիա) պետական համալսարանի պրոֆեսոր) և այլոք:

Այնպիսի նշանավոր գիտնականներ, փիլիսոփաներ, ինչպիսիք են՝ Յասկո Հինտիկան (J. Hintikka) (ԱՄՆ), Նոամ Չոմսկին (N. Chomsky) (ԱՄՆ), Յուհանի Պիետարինենը (J. Pietarinen) (Ֆինլանդիա), Էնրիկո Բերտին (E. Berti) (Իտալիա), Մարկոնոս Ցեզարը (M. Cesar) (Բրազիլիա), Չարլզ Ստրոդը (Ch. Strode) (ԱՄՆ), իրենց հետաքրքրությունը հարցի նկատմամբ հաստատելով, հայտնեցին, որ չեն կարող մասնակցել համաժողովին՝ ուսումնական կազմակերպչական, մանկավարժական գործունեության և այլ հանգամանքների պատճառով, բայց պատրաստ են որոշ ժամանակ անց զեկուցումներով և դասախոսություններով հանդես գալ Հայաստանում, մասնավորապես՝ Խաչատուր Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանում:

Համաժողովի առանձնահատկություններից էր այն, որ վերջինս ընդգրկել էր Հայաստանի ավելի քան տասնհինգ պետական և ոչ պետական ուսումնական հաստատությունների դասախոսների և ուսանողների: Դրանք են՝ Խաչատուր Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանը, Երևանի պետական համալսարանը, Մ. Հերացու

անվան Երևանի պետական բժշկական համալսարանը, Վ. Բրյուսովի անվան Երևանի պետական լեզվաբանական համալսարանը, Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարանը, Հայաստանի պետական ճարտարագիտական համալսարանը, Հայաստանի պետական ագրարային համալսարանը, Ֆիզիկական կուլտուրայի հայկական պետական ինստիտուտը, Հայ-ռուսական (սլավոնական) համալսարանը, Հյուսիսային համալսարանը, Արցախի պետական համալսարանը, «Ինտերլինգվա» լեզվագիտական համալսարանը, Վանաձորի պետական մանկավարժական ինստիտուտը, Գավառի պետական համալսարանը, Երևանի պետական համալսարանի Իջևանի մասնաճյուղը և այլն: Համաժողովին մասնակցում էին Հայաստանի հանրապետության կրթության և գիտության նախարարության ներկայացուցիչներ, ՀՀ ԳԱԱ-ի անդամներ:

Ընդհանուր առմամբ համաժողովին մասնակցում էին շուրջ տասը երկրների (Ավստրիա, Արգենտինա, Բելոռուսիա, Դանիա, Հունաստան, Շոտլանդիա, Ռումինիա Ֆինլանդիա Ֆրանսիա և այլն) ներկայացուցիչներ:

Համաժողովի կարևոր առաքելություններից մեկն էլ այն էր, որ ուսանողների մոտքը բաց էր ոչ միայն իրենց ուսուցիչների և արտասահմանյան հյուրերի զեկուցումներն ունկնդրելու, այլև՝ սեփական զեկուցումները ներկայացնելու համար: Արդյունքում՝ ուսանողների մի քանի լավագույն զեկուցումներ հրատարակման ներկայացվեցին նշանավոր գիտնականների զեկուցումների կողքին: Համաժողովի հանդիսավոր բացումը տեղի ունեցավ Ապրիլի 16-ին Անի Պլազա հյուրանոցի ընդարձակ դահլիճում: Նիստը բացեց ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, Փիլիսոփայության միջազգային ակադեմիայի նախագահ, Խաչատուր Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ առընթեր Մետափիլիսոփայության, փոխակերպական տրամաբանության և փաստարկման տեսության միջազգային գիտահետազոտական ինստիտուտի տնօրեն ակադեմիկոս Գեորգ Բրուսյանը: Ողջունելով ներկաներին՝ հայ փիլիսոփան ասաց. «Մենք ապրում ենք մի այնպիսի ժամանակաշրջանում, երբ հնի և նորի պայքարում ստեղծվում է փոխակերպման միտված հասարակություն: Այդ գործընթացում տեղի է ունենում անցյալից մեզ հասած լավի, օգտակարի ծիլերի օրգանական զուգակցում: Դա նշանակում է, որ հիմք ոչ թե դեն է նետվում բոլոր դեպքերում ու պայմաններում, այլ կերպարանափոխվում է նորի ազդեցության տակ և նպաստում նորի զարգացմանը: Դա այն է, ինչ մասնագետներն անվանում են փոխակերպվող հասարակություն: Այդ փոխակերպումը ներառում է զարգացման հիմնական շերտերը և փուլերը: Տվյալ պարագայում մեր համաժողովը քննության նյութ է դարձնում փոխակերպվող հասարակության գիտական ըմբռնումը՝ ընդհանրապես (մեթոդաբանական տեսանկյուն) և խնդրո առարկայի հետ առնչվող գիտական մոտեցման ու նվաճումների քննական արժեքավորումը՝ մասնավորապես»:

Այնուհետև գիտաժողովի մասնակիցներին ողջունեց Հայաստանի հանրապետության վարչապետ, Մանկավարժական համալսարանի խորհրդի նախագահ Տիգրան Սարգսյանը: Նշելով, որ քննարկվող թեման խիստ արդիական է գիտնականների, և քաղաքական գործիչների համար, նա ավելացրեց. «Համոզված եմ, որ այս համաժողովը կնպաստի Մանկավարժական համալսարանի միջազգային կապերի ամրապնդմանը: Մենք մշակել ենք համալսարանի զարգացման հավակնոտ ծրագիր՝ նրա մակարդակը միջազգային լավագույն համալսարանների չափանիշներին բարձրացնելու համար... մենք ապրում ենք մի աշխարհում, որի թիվ մեկ

ՀՊՄՀ –ի մի խումբ դասախոսներ

բնութագիրն արագ փոփոխություններն են, որոնց արդյունքում էապես ուժգնացել են փոխադարձ ազդեցությունները, և աշխարհը դարձել է շատ ավելի բաց: Մեր աչքի առջև ձևավորվում է որակապես նոր տիպի՝ պոստինդուստրիալ հասարակություն, որի հենքային գործընթացը ոչ թե ապրանքների, այլ գիտելիքի արտադրությունն է: Ժամանակակից է այն հասարակությունը, որն ի վիճակի է արտադրել ժամանակակից գիտելիք»: Այնուհետև ՀՊՄՀ խորհրդի նախագահը նշեց, որ համաշխարհային, տնտեսական ճգնաժամն առավել սուր ձևով է ներկայացնում փոխակերպվող հասարակության խնդիրները և պահանջում, քաղաքական գործիչներից՝ գտնել այնպիսի լուծումներ, որոնք թույլ չեն տա քաղաքացիներ կենսամակարդակի նվազում:

Լիագումար նիստում «Հավիտենական տիեզերքը և մարդու դատապարտված իրավունքը. համակերպում, թե նախաձեռնողականություն» թեմայով առաջին զեկուցումը ներկայացրեց պրոֆեսոր Եվանգելոս Մոուրստպոուլոսը: Այնուհետև պրոֆեսոր Հանս Կոխլերը հանդես եկավ «Արդի բազմաձևակության հասարակությունը և միջմշակութային հարաբերությունների հերմենևտիկան», իսկ պրոֆեսոր Պիտեր Կեմպը՝ «Կոսմոպոլիտիզմը մեր ժամանակներում» թեմայով զեկուցումներով:

Հանդիսավոր նիստի վերջում ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, Փիլիսոփայության միջազգային ակադեմիայի նախագահ Գեորգ Բրուտյանը՝ Ակադեմիայի նախագահության որոշմամբ, ՀՀ վարչապետ Տիգրան Սարգսյանին շնորհեց Փիլիսոփայության միջազգային ակադեմիայի պատվավոր դոկտորի կոչում, ինչը Տիգրան Սարգսյանը երախտագիտությամբ համարեց պարտավորեցնող:

Համաժողովի աշխատանքը շարունակվեց փիլիսոփայության ոլորտի երեք և հոգեբանության ոլորտի երկու մասնաճյուղերում: (Գիտաժողովի բացման տեսանյութը տե՛ս Խաչատուր Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի կայքում՝ www.armspu.am):

Ինչպես համաժողովին մասնակից գիտնականները, այնպես էլ երևանյան մամուլը բարձր գնահատեցին համաժողովի արդյունքները: Անկասկած, այդ հաջողությունները պայմանավորված էին մի շարք գործոններով, որոնց մեջ առանձնանում է հենց համաժողովի թեմայի ընտրությունը:

Թեման, իրոք, արդիական էր, ինչը և հետաքրքրություն առաջացրեց ինչպես զեկուցողների, այնպես էլ՝ ունկնդիրների շրջանակներում: Աչքի էր զարնում մի երևույթ, որի վրա հարկ է հատուկ ուշադրություն բերել: Փոխակերպվող հասարակության պրոբլեմը զեկուցողները քննարկում էին դուրս գալով այդ խնդրի նեղ՝ հասարակական, սոցիալական շրջանակներից և ծավալվում դեպի հարակից բնագավառները, մասնավորապես՝ դեպի տեսական տրամաբանությունը, հոգեբանությունը և, իհարկե, դեպի փիլիսոփայությունը (վերջինս, անշուշտ, այդպես պետք է լիներ ըստ սահմանման):

Կազմկոմիտեն՝ Խ.Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի ռեկտորի գլխավորությամբ, որոշել էր առավելագույն չափով օգտվել համաժողովում միջազգային համբավ ունեցող մասնագետների ներկայությունից և առաջարկել նրանց դասախոսություններ կարդալ նաև համալսարանի ուսանողների համար իրենց նախընտրած թեմաներով: Հյուրերն այդ առաջարկն ընդունեցին ըմբռնումով և ուրախությամբ:

Դասախոսություններ կարդացին ակադեմիկոսներ՝ Մոուրստպոուլոսը (Հունաստան), Քեմպը (Դանիա), Կոխլերը (Ավստրիա), Բազակը (Ռումինիա): Հետաքրքրությունը դեպի

Համաժողովի նախագահություն

Հ. Կոխլեր, Գ. Բրուտյան, Ե. Մոուրստպոուլոս

հյուրերի զեկուցումները մեծ էր: Համաժողովից անմիջապես հետո Երևանի տարբեր համալսարաններից և որոշ կազմակերպություններից դիմում էին ՀՊՄՀ ղեկավարությանը՝ խնդրելով զեկուցման օրինակները:

Ի դեպ, համաժողովի կազմկոմիտեն կարողացել էր հիանալի ծրագիր մշակել նաև հրավիրված գիտնականներին Հայաստանի որոշ հիշարժան վայրեր ցույց տալու հարցում:

Ռուբեն Միրզախանյանը և Գեորգ Բրուսյանը Մեծ Եղեռնի հուշարձանին ծաղկեպսակ դնելիս

Մասնակիցների այցելություններն ավարտվեցին Եղեռնի հուշարձանին ծաղկեպսակներ դնելով և իրենց հարգանքի տուրքը մատուցելով այն ամենին, ինչ հիշեցնում է 1915 թվականի Մեծ Եղեռնը: Ինչպես հյուրերը, այնպես էլ համաժողովի հայաստանյան մասնակիցներից ոմանք պարզևատրվեցին մեղալներով, իսկ ոմանք էլ ստացան պատվավոր գիտական կոչումներ:

Հրավիրված գիտնականները մեծ գոհունակությամբ խոստումներ տվեցին ապագայում ևս ստեղծագործական կապեր հաստատել Հայաստանի, մասնավորապես, Խաչատուր Աբովյանի անվան Պետական Մանկավարժական Համալսարանի հետ:

Այժմ խնդիրն այն է, որ գիտաժողովում ձեռքբերվածը ինչպես հյուրերի, այնպես էլ հայաստանյան գիտնականների համատեղ ուժերով,

ոչ թե բավարարվածության զացմունք առաջացնի մեր գիտական կազմակերպությունների և, ընդհանրապես, գիտնականների շրջանակներում, այլև նոր, ամուր և կարևոր հիմք հանդիսանա քննարկված գիտական խնդիրների հետագա զարգացման համար: Ինչպես արտահայտվել է ակադեմիկոս Գ. Բրուսյանը. *«Գիտության մեջ կանգ առնելը նշանակում է ոչ թե դուփել տեղում, այլ հետ գնալ»*: Այդ խնդրին, անշուշտ, նպաստում է այն կարգն ու ձևը, որով ղեկավարվում էր դիտարկվող համաժողովը: Առաջին հերթին պետք է նշել, որ համաժողովում տիրում էր մտքերի փոխանակում բազմազան ձևերով՝ զեկուցումների և դասախոսությունների քննարկման միջոցով, որին մասնակցում էին և՛ անվանի գիտնականները, և՛ հայաստանյան գիտության ներկայացուցիչները և, նաև ուսանողները:

Հարկ է նշել, հատկապես, այն հանգամանքը, որ համաժողովի շնորհիվ ստեղծվեց որոշակի միասնական դաշտ՝ փիլիսոփայության և հոգեբանության բնագավառում: Դա հնարավորություն ընձեռեց խուսափել խուլ և համբերի հաղորդակցումից, որը տեղի է ունենում որոշ գիտաժողովներում, որտեղ ոչ բոլոր կողմերն են տիրապետում միևնույն լեզվին, և այդ լեզվական դժվարությունը առաջ է բերում է՛լ ավելի մեծ դժվարություններ գիտության խնդիրների, հարցերի փոխըմբռնման հարցում: Իսկ երբ լեզվական գործոնը չի խանգարում փոխըմբռնմանը, ապա առավել ավելի մեծ ոգևորությամբ են ցանկանում կատարելագործել անգլերենի իմացությունը՝ առավել հասկանալի դարձնելու հեղինակի միտքը: Դա էլ իր հերթին պայմաններ է ստեղծում, որ հարցերի լուսաբանումը տեղի ունենա «ոչ թե ուժի փաստարկմամբ, այլ՝ փաստարկման ուժով»: Գ. Բ.